ТАХАН—СССР КОНСТИТУЦЕ ДИ

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ПІАЬРАСКА, 7 ОКТЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 120 (7623). ★ Мах 3 кеп.



Художника Н. Сахаровай плакат. «Плакат» яха издательство. ТАСС фотохроника.

КПСС ЦК Политбюро

3 октябре хиннача заседане КПСС ЦК Политбюро хьежар КПСС ЦК сентябрьски (1988 ш.) Пленума решенеш кхоачашъяра керттерча дешашка.

Белгалдаьккхар, КПСС ЦК Пленум парте авангардни лоархІам лакхбаран перестройка дІахо кІоаргьяран йола XIX Ерригсоюзни партконференце установкаш чакхйоахаш баькха законагІа боагІа гІа хилар. Парте, СССР Лакхехьарча Совета, къаьстта СССР Министрий Советеи цун массазарча органийн хьакъехьа перестройка политика кхоачашъяра чІоагІагІа тІахьожам лоаттабе безаш хилар белгалдаьккхар.

Политбюро иштта хьежар партийни аппарат хьаяра дешашка а. Белгалдаьккхар, общества политически авангард хиларах тарра КПСС политически лоархІам лакхбара декхар кхоачашдеш цун болх хила безилга. Партийни аппарата балха тІа лоархІаме да ведомственнии местнически гІулакх юкъе ца долийтар.

Цу дерригача дешай хьакъехьа ЦК Политбюрос хьадда порученеш елар.

Заседане дийцар парте аграрни политика хьакъехьарча КПСС ЦК Пленумга мишта кийчлу. Мехка агропромышленни комплексе экономически гІулакхаши доал делгеи овлангара эргадаккхара, юрт дІахо а социальни дегІайоалаяра, Іилма-технически прогресс сихъяра, агропромышленни сфере кадраш кийчъелгеи цар говзал лакхъелгеи эргадаьккха тоадара предложенеш оттаелга тІадиллад.

Ховш ма дарра, КПСС политика гуччахьа хилар лакхдара, цун нахацара бувзам чІоагІбара XIX Ерригсоюзни партконференце диниза даргдоацаш лаьрхІар парте кулгалдеча органаша бу болх коммунисташта, мехка бахача берригача наха шерра бовзийтилга. Цунца дувзаденна КПСС ЦК Политбюрос решени йир «Известия ЦК КПСС» яха информационни журнал арадаха. Нахага ювцийтара цу тІа араяха лерхІ партийни общественнии вахара доккхийча дешай хьакъехьара парте лакхерча органий решенеш, соцамий проекташ. Иштта хан-ханнахьа ЦК, цун кулгалдеча органийи аппаратеи болх общественностага дІабовзийта. КПСС ЦК эггара лоархІамеча заседаней, совещаней стенограммаш, партийни болхлой харжарахи чІоагІбарахи, вІашагІкхетарех йола сведенеш, цар биографеш, моттигерча партийни организацей вахара хроника араяха лерхІ. Журнала тІа араяха лерхІ парте архивера материалаш а.

СССР Министрий Совета официальни орган а лоархІаш, «Правительственный вестник» яха газет арадаккхарах йола предложени хьаллаьцай. Газето общественностага хан-ханнахьа дІадовзийтаргда экономически, социальни, культурни политика кхоачашъяра хьакъехьа правительствас беча балхах дар, мехка перестройка кхоачашъеш хиларца ювзаеннача актуальни проблемех дар. «Вестника» тІа араяха белгалъяьй тІанийца решенеш кхоачашъеш хиларца ювзаенна статистикаи социологически тохкамийи данней аналитически обзораш, массови информаце средствай правительственни органаша дувцарах дола хоамаши критически выступленеех къахьегамхой письмоши.

Заседане белгалдаьккхар «Известия ЦК КПСС», «Правительственный вестник» арадаккхар вай общества политически система демократизм кІоаргьяра парте лаьцача наькъо ма яххара хургхилар, партийни пачхахьалкхени вахара сфера гласность шеръяра новкъостал дергхилар.

КПСС ЦК Политбюро хьежар парте чурчеи арахьарчеи политика кхы цхьадолча дешашка а.

ЙОККХА СПОРТИВНИ СИЙЛЕ

Грознера аэропорт дукха нах гулбенна, хоза кийчъянь яр селхан. Республика партийни, советски бехктокхамера болхлой, комсомола, общественноста викалаш, эскаре гІулакх деш бараш, бонкхий нахи, бераши, кагирхойи бар цига.

Аэропорта зданена хьалхашка латтар шоай цІеча галстукашца аре сийрдаьккха пионераш. Локхаш яр оркестр. Майдан тІа хозача боларагІа вайнаьха халхар деш бар йоІи зІамсаги.

Кхыметтел селханара ди а гуйран денна тара доацаш, малхо сийрдадаьккха, къаьга, дІайха дар. Гулбеннараш гІадбаха дегаш гІоздаьнна бар.

Берригаш а сатувсаш бар олимпийски чемпион а призераш а тІабола «Москва — Грозный» яхача рейсагІа йоагІа самолет хьакхачарга.

Сатийса минуташ хьакхаьчар. Наьна лаьтта Іобессар спортсменаш. Гулбеннараш беррига а теркам тІабахийта хьежар уж хьаара бовла безача наІарашкахьа.

Сийрдаьнна юхь а йолаш, спортсменашта хьалха воагІар Арсамаков Исраьил. ХІаьта хьежаш лаьттараш шоай бе доахкача зизащца, транспаранташца дІатІаболабелар царна. Доккха зерат дар цар цига хиннар. Дувцалга а йоацаш, йоккха гІозале яр грозненций йовхьаш тІа.

ХІаране ши-ший декхар лоархІар царна тІакхоачалга, йистхулга. Халла юкъеваьлар со гулбеннарашта. ТІаккха тоъал ха яьлча са а аьттув баьлар царга йист хила.

Аз, моаршал хьаьттачул тІехьагІа, эггара хьалха Арсамаковга даь хаттар дар: «Исраьил, дог тийша варий хьо Іайха из котало йоаккхаргхиларах?» — аьнна.

— Дагахьа цох тешаш вар со, айса дукха къахьийгандаь, — яьлар зІамсаго, эхь хеташо.

Цо дІахо дергдолчох аз хаттанзар цунга, из ишта а кІаьдвенна, дукkханешца дагар дувца дезаш воландаь.

Деза совгІаташ дахьаш вай спортсменаш цІакхачара хетаяь митинг ше хьаеллаш парте Нохч - ГІалгІай обкома секретара С. М. Бекова белгалдаьккхар: «Вай цІаккха а шек хиннадац зІамигача Нохч - ГІалгІайчено мехка сий доакхаргдола къонгаш кхебергхиларах».

Исраьила а дегагІозаленца ший дагардар дийцар духьалбаьхка хиннарашта.

— Сел хоза, гІоздаьнна тхога моарщал хатта шо дахкарагІа, аз дег тІара баркал оал шоана, — аьлар цо. — Сога цІаьхха кхаьчаяц тахана ра лакхале. Хьехамчаша бІу болийтаб са къахьегамах. Цар ваьккхав со нийсача новкъа а.

Нохч - ГІалгІайчен историе цІаккха а ца хинна толам баьккха — дошо, дото, бронза — кхо медаль яхьаш боккхача кхаанца цІабаьхкача викалашцара къаста ловш вацар цхьаккха. Цхьабакъда вай сийлахьча баьччан — В. И. Ленина памятника зерат де лаьрхІар массане а. Цу памятника хьалхашка зизаш дехкар спортсменаша.

В. И. Ленина цІерагІча майдан тІа дІа-юха къаьстар вІашагІкхийтараш.

Олимпийски ловзарашка кхоъ призови моттиг яьккхача И. Арсамакова (дошо медаль); А. Вараева (дото медаль); Б. Вараева (бронза медаль) цІераш цІаккха а йоврйоацаш, юкъегІоргья советски спорта, Нохч - ГІалгІайчен спорта а историна, царгара масал ийдергда тІакхувш йоагІача тІехьено.

У. САПРАЛИЕВ.

СУРТА ТІА: И. Арсамаков — наьна лаьтта.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Дуккхача шерашка халкъа боахаме, Іилма, культура, халкъа образоване, унахцІено лораяра даькъе, пачхаьалкхен учрежденешкеи общественни организацешкеи цІена къахьегарах СССР Лакхехьарча Совета Президиума цІерагІа 1988 шера 30 сентябрерча Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагІа «Къахьегама ветеран» яха медаль еннай республика болхлойи гІулакхерча наьхеи йоккхача группана, цу даькъе районашка гІолла: Ачхой - Мартановски — 7, Веденски — 49, Грозненски — 171, Гудермесски — 11, Малгобекски — 3, Назрановски — 29, Ножай-Юртовски — 12, Урус-Мартановски — 10, Шалински — 42, Шелковский — 20, Октябрьски — 14, Ленински — 20, Заводской — 343, Старопромысловски — 171.



Вай вахара керттера закон

Вай социалистически общества вахара эггара лакхера, Керттера закон а хинна дІаэттай СССР Конституци. Къахьегамхой лоІамген хьашташкеи хьежжа вІашагІ а йохк чІоагІ а ю цо советски социалистически общественно - политически строяи политикаи кІийленаш, граждаиий керттера бокъонаши декхараши, къаман - пачхаьалкхени административно-территориальнии даькъе мохк вІашагІболлара маІан, пачхаьалкхен органий системаи уж вІашагІйохкараи цар болх вІаштІехьбаккхараи керттера юхьигаш.

Укх шера 70 шу дизад РСФСР Конституце — дунен чу эггара хьалха тІанийца хиннача социалистически пачхаьалкхен Керттерча Закона. Из тІанийцаяр 1918 шера 10-ча июле хиннача Советий V-ча Ерригроссийски съездо. Сийлахь - боккхача Октябра коталонаш чІоагІъяра тІехьа халкъий массаша лоаттабаьча къовсама итогаш яьяр цо, хьа а гойташ, вІашагІъеллаяр Советски Іаьдала духхьашхара опыт.

Конституци кийчъяра берригга а болх чакхбаьккхаб духхьал парте ЦК кулгал а деш, В. И. Ленина ше дакъа а лоацаш.

Шний классови маІанга а чулоацамга а диллача РСФСР Конституци овлангара денз эргаш хиннай эксплуататорски пачхаьалкхений конституцееи. Цу хьакъехьа В. И. Ленина яьхад: «Вайна ховш да, июле тІанийца йола из Советски Конституци, цхьа моллагІа йолча комиссена дагадеха хІама доацилга, юристаша оттаяь йоацилга, кхыча конституцеш тІара хьатІаязъяь йоацилга. Дуненчу хІанзалца хиннаяц тхаяр мо йола конституци. Цу тІа дІаязъяь я мехка чухьа санна, дерригача дуненчу а эксплуататорашта духьала къовсам лоаттабареи пролетарски массаш вІашагІтохареи опыт».

Социализма юхьигаш тІа общество революционни эргаяккхара юххьанцарча периода белгалонашка хьежжа яр 1918 шера тІанийца РСФСР Конституци. Болхлой класс керте а латташ, ше дизза къахьегамхой Іаьдал хилар санна, пролетариата диктатура чІоагІйир цо.

Конституце белгалъяьккхар пролетариата диктатура лаккхара принцип — къахьегача ахархощцара болхлой класса Союз. Цхьан саго шоллагІчоа эксплуатаци елга дІадаккхарах, эксплуататораш кІалъоттабарах, вІащдухьала латтача классашта общество екъилга дІадаккхарах, общество социалистически вІашагІйоллярах латт цу диктатура декхараш.

Пачхаьалкхен дерригача Іаьдала кІийле из хилар санна а лоархІаш, Іаьдал дизза Советий кара хилара принцип чІоагІйир хьалхарча Советски Конституце, къахьегамхой тІахьожама кІал а оттадеш, цар кара дІаделар законодательнии исполнительно - распорядительнии гІулакхаш кхоачашделга. Пачхаьалкхен Іаьдала органашка дакъа лацараи доал дараи гІулакха юстарбаьхабар эксплуатотораш.

Советски къаман республикай федераци, кортамукъача къамий кортамукъа а шоай лоІаме а йола Союз из хилар санна белгалъяьккхар Конституце Российски республика.

Дерригача къамий къахьегамхошта лаьрхІа хиннай даим а вай демократи, цудухьа, ерригача тІехьа тІа мел йоагІарий а санна, хьалхарча Советски Конституце лоархІамегІйола белгало хиннай цун интернационализм. Пролетарски интернационализма принципаш — кортамукъале, бокъонаш цхьатарра хилар, суверенитет, халкъий вошал, болхлой классеи ахархойи классови барт-цхьоагІо — адамлен практике духхьашха дІаэттай пачхаьалкхен политика принцип а хинна.

Къонача Советски социалистически пачхаьалкхен Керттерча Закона тІа дІакхайкадеш дар моллагІа бос болаш вар е моллагІча къаман саг вар, аьнна къеста а ца деш, берригга гражданаш цхьатарра бокъонаш йолаш болга. Конституце дІакхайкадир, расови е къаман белгалонех моллагІча тайпара йола привилегеш е совленаш оттаелга е цу тайпара хІама нийсдолийталга, хІаьта иштта цунца цхьана миччa тайпара дале а зІамига къамаш лоалла оттадар е цар бокъонаш телхаяр республика законаша дІадехачунна вІашдухьала латташ хилар.

Хьалха Іазап тІалаьттача Россе къамашта шерра демократически бокъонаш ца елча вІаштІехьдаргдацар цаІ-йолча пачхаьалкхене цар интернационални цхьоагІал кхотае.

Пролетарски интернационализма идеяш шоай чулоацаме йолаш яр 1919—1922 шерашка советски республикашка тІанийяь Конституцеш. РСФСР Конституцеца юкъара дукха долаш яр уж, хІана аьлча цхьан исторически заманчухь оттаяьяр уж, хІаьта пачхаьалкхенаш шоаш а яр Российски социалистически республикаца цхьа тайпа маІан долаш. «Эрсий доацача дерригача къамашта еннай вай, — яьхад В. И. Ленина, — цар шо-шоай республикаш е автономии областаш». ХІаьта духхьал дерригнех а йола бокъонаш, цу даькъе пачхаьалкхе вІашагІйоллярах яраш а йолаш, цхьатарра хиларах гуш хиннай В. И. Ленина халкъаш вІаши тешаш хилара духхьашхара услови.

СССР тахан — цхьатарра бокъонаш йола вежарашхара бІаь совгІа къами народности чуйоагІаш йола сийлахь-йоккха йохаргйоаца содружество. Цунна чуйоагІаш я 15 союзни республика, 20 автономни республика, 8 автономни области 10 автономни округи. Уж ерригаш а къаман - территориальни белгалон, бокъонаш цхьатарра хилара ленински принципа, халкъий суверенитета а вежарашхарча цхьоагІон а кІийлен тІа вІашагІъехка советски пачхаьалкхен образованеш я.

(ДІахододар 2-ча оагІо тІа).

КПСС обкоме

Укх шера 30 сентябре хиннача КПСС обкома бюро заседане бийцар юртбоахама производстве къахьегама керда формаш юкъеяхьареи стимулированеи хьакъехьа парте Ачхой-Мартановски райкомо бу болх.

Белгалдаьккхад, цу лостамагІа КПСС Ачхой-Мартановски райкомо цхьабола организаторски политически болх беш хилар. Юххьанцара парторганизацеш шоай лоІаме хулга дегІадоаладара, коллективашкарча гІулахкий хьал бахьан цар бола бехктокхам лакхбара, самоуправлени чІоагІъяра, наьха къахьегамеи общественнии хьинар айдара никъ лаьцаб. Юртбоахама производстве тІехь-тІехьа шерагІа юкъейоалаю интенсивни технологеш, къахьегам вІаштІехьбаккхарен цох доагІар дІададалареи прогрессивни формаш, дІахо дегІайоалаю кооперацe тайп-тайпара йола формаш.

Уж гІулакхаш дар бахьан долаш районе цхьадола дика толамаш даьхад. Дика хьокхамаш доах дезала, арендни, индивидуальни подрядегІа болх беча подразделенеша.

Из иштта дале а юртбоахама производствана къахьегам вІаштІехьбаккхарен цох доагІар дІадалареи керда формаш юкъеяхьара хьакъехьа районни партийни организаце беча балха тІа дикка дукха кхоачамбоацараш да. Боахамний беррига кулгалхойи партийни организацешияц арендни коллективаш вІаштІехьъяхара гІулакхага бехктокхаме хеташ хьожаш. 9 боахамах кхаьннахьа мара яц иштта йола подразделенеш. МоттигашкА ма йоагІара хьаллацац арендагІа йІаьххача хана хургдолаш лаьтта, хьайбаш, производства средстваш дІаэца безам бола коллективаш.

Цхьайолча совхозашка цкъаза кхоачамболлаш гласность йоацаш, нахаца дага ца боалаш, кадраш Іомаелга вІаштІехьа ца доаккхаш юкъейоалаю боахам лелабара керда элементаш, из Іаткъ экономически балха итогашта. ХІанз а дукха да продукце керттера тайпаш дахарга дІадодар, доккхий зенаш ду. Миллион сомал дукхагІа зе даьд «Самашкинский», «Орджоникидзевский», «Новосельский», кхыйолча совхозаша.

Цхьайолча партийни организацеша теркам тІабахийтац дика опыт йовзараи юкъейоалаяраи. боахама механизм эргаяьккха тоаяра. Хозрасчетни заданеш бухсоццаш карагІдаьннараши тароnаши теркал а ца еш подразделенешка дІакхоачийташ хилар кІезига нийслуш дац. Шерра дІайоаржаьяц валовой доходагІа къахьегарах доагІар дІадалара практика.

КПСС обкома бюрос парте Ачхой-Мартановски райком, юххьанцара партийни организацеш декхарийла йир юрт экономически социальни дегІайоалаяра планаш кхоачашъяра, массанахьа а шерра а йизза хозрасчети шийга дІадахар меттаоттадара, подряд а аренда а юкъейоалаяра, кооперацe тайп-тайпара формаш дегІайоалаяра къахьегамхой оарцагІбоахаш организаторски политически болх бе. Из дерхІаш йиззача хозрасчетеи самофинансированеи принципашца толаме болх беча дикагІйолча коллективай опыт Іомаелгеи чІоагІа дІайоаржаелгеи вІаштІехьдаккха.

Бюрос парте райкомагара хьадийхар юххьанцарча партийни организацей хьинар айдара дешай хадданза теркам белга, кадрай экономически дешар тоаделга, цар инициатива а предприимчивость а ма могга дегІайоалаелга, шоашта тІадиллача гІулакхах боккха бехктокхам хетаргболаш царна кхетам лулга.

Республика Госагропром, парте райкомаш, РАПО-ш, боахамий кулгалхойи партийни организацеши декхарийла йир бухсоццаш дар дукхагІа хилийтара къахьегама ерригача коллективай теркам тІабахийта, балха экономически методаш хьаьдда чІоагІъе, производственни потенциалах дукхагІа пайда эцаргбола стимулаш шерра юкъейоалае. Продукци дукхагІа яккхара, цунга дІадодар кІезигдара, къахьегама овсарле лакхъяра тІехь массанахьа социалистически ях йоаржае, экономически реформай совленаш йизза гучаяха.

Агропромышленни комплекса объекташ хьалъеча партеи правительствай решенеш кхоачашъеш коммунистий — кулгалхой дисциплина йоацаш хиларах долча дешага хьежар. Белгалдаьккхад хІанзара пятилетка йолаеннача хана денз республике бийдал чакхйоаккхача промышленноста предприятеш хьалъеча. эргаяьха тоаеара ца ерзаеш йиса 2,8 миллион соми юкъе ца йохийташ йита 0,8 миллион соми керттера фондаш хилар. НГІАССР агропромышленни комитета подрядни организацешеи предприятешазастройщикашеи хадданза кхоачашъяц капвложенеш караерзаяреи культура объекташ, школе деша даха ха йоацача берий учрежденеш яь йистеяхареи программаш.

Социальни сфера объекташ, консервированни продукци (16 миллион условни банкаш) арахецаргйола предприятеши мощносташи, шелал лоаттаю баьцадаарий — сомий хранилищеш (6,6 эзар тонн) хьалъяь йисте а яьха, болх бе йолаялийтара шера йола планови программаш кхоачашъергья, аьнна республика Агропрома, «Грозагроплодоовощторг», «Чечeнингушконсервагропром» объединеней, ялата продуктай управлене кулгалхоша денна дош хьатІаийцар.

Бюрос белгалдаьккхар хьажкІай дІадув фу кийчдара хьалъеш йола предприяти хиланза яргйоацача оборудованеца, материалашца Іалашъяра республика агропромышленни комитета болх кхоачамбоацаш хилар, цун кулгалхой (нн. А. И. Воронкин, Р. А. Омаров) декхарийла бир цу объектана хиланза яргйоаца материально-технически ресурсаш комплектагІа хилийтара а из 1988 шера хьалъяь а яьккха болх бе йолаялийтара хьадда дола гІулакхаш де а.

Республикански районнии газетий редакцешта, НГІАССР телевиденеи радиовещанеи Госкомитета тІадиллад агропромышленни комплексе капитальни гІишлош хьалъяра гІулакх хадданза дувца.

КПСС обкома бюро заседане хьежар кхыча дешашка а.

Вай вахара керттера закон

(Иистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Вай мехка кхыча халкъашка санна, ший историе чухь духхьашха къаман паччахьалкхел кхаьчай нохчашкеи гIалгIашкеи а. 1934 шера уж вIашагIкхийтар цаIйолча Нохч - ГIалгIай автономни областа гома чу, хIаьта 1936 шера цох хьайир Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически республика. Нохч-ГIалгIай АССР хьалхара конституци тIанийцаяр 1937 ш. 22 июле. Нохчийи гIалгIайи халкъий паччахьалкхел дегIайоалаяра даькъе Iалаьмате бокхха лоархIам болаш хилар из документ.

Ленински къаман политика вахаре кхоачашъяр бахьан долаш, СССР кердача Конституце тIа белгал ма даккхара, доккхий производительни низаш, хьалхалатта Iилмеи культуреи вIашагIъеллa, халкъа хьал-таро хадданза дегIауха, саг массе оагIорахьара дегIаахара тIатIа дикагIа дола хьалаш хьахулийташ йолча общества дакъа да вай республика. Революци хилалехьа Нохч-ГIалгIайчен территоре тIа хьайийллаяр грозненски мехкдаьтта промыслаш, бакъда, къе а экономически тIехьабиса а бар берригаш а хIана бац, аьнна нах. Революци хилалехьа Нохч-ГIалгIайчен юрташка бахаш хиннача нахах 99 процент бараш вIалла деша а язде а ца ховш хиннаб. 1921 шера укхаза болх беш 21 лор мара вацар.

Мехкдаьтта яр ена ца Iеш, тахан республике дегIаухаш я мехкдаьтта чакхдоаха, газови, мехкдаьтта химически энергетически промышленность, металлашта обработка елга. Республика доазонел гаьнна арахьа йовзаш я грозненски предприятеша, Назрановски «Электроинструмент», Аргунски «Пищемаш», медицински инструментий Гудермесски заводаша а арахецаш йола продукци. Овлангара хувцамаш хиннад юрта боахаме а.

ЛоархIаме да духовни сфере республико доаха толамаш а. Школашка дешаш ва кхо бIаь эзар гаргга дешархо, вузашка, техникумашка знанеш караерзаеш ва 25 эзар студент, республика къахьегамхой унахцIено лораеш ва 13 эзар медик. Халкъа боахама, Iилма, культура, искусства, образоване моллагIа дакъа вай хьанийцача а, массанахьа вайна гуш да КПСС ленински къаман политиках хьадаьнна доккха беркат. «Октябра лоархIамегIча котдийннарех цаI да, советски халкъий доттагIал, — аьннад М. С. Горбачева, Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци хинна 70 шу дизара хетаь Кремле хиннача торжественни заседане ше къамаьл деш. — Ше-шийга диллача а дунен историе чухь уникальни явлени я из. ХIаьта вайна воашта — Советски паччахьалкхен низ хилара а чIоагIала а керттерчарех цхьа кIийле. СССР халкъий доттагIал а цхьана гIулакхаш леладелга а вайна — сийлен гIулакх. Иштта хила а хиннад, хург а да. Ленинизма маIанга Сийлахьбоккхача Октябра традицешка, вай Даьхене дахача дерригача къамийи народностийи овлангарча хьашташка хьежжа а да из».

Советски республикаш вIашагIъеттаялара болам бахьан долаш 1922 шера хьахилар ССР Союз. Пролетарски интернационализма ленински идейй бокъонца йола, триумф яр из.

1923 шера июль бетта СССР Центральни Исполнительни Комитета тIанийцар союзни Конституци. 1924 шера 31 январе из чIоагIийир Советий II-ча Еррисоюзни съездо. Из дар граждански тIом котало йоаккхаш чакх а баьккха, Советски халкъий дерригa низаш халкъа боахам юхаметтаоттабаран дегIаккхувлараи тIадерзадаьча хана. 1924 шера тIанийцача СССР Конституце хьайир цхьайолча республикай экономически ресурсаш вIашагIтохара, исторически хьахинна даьннача царна юкъе къахьегам вIаши бекъилгах пайда эцара, мехка тIехьаюсача районашта пар боахами культуреи дегIаккхувлара хадданза гIо дара йола законодательни кIийле. ЦаI йолча Союзни паччахьалкхен системе ерригача союзни республикай, дерригача къамий а народностий а цхьоагIо, доттагIали цхьана гIулакхаш леладелгеи чIоагIдалара гIо дир Конституце. Цун Iалаьмате доккха дунен халкъашта юкъера лоархIам бола маIан дар бокъонаш цхьатарра йолаш долча къамий пролетарски интернационализма, айхха а вежарашка а цар цхьана гIулакхаш леладаран вIаши гIо даран кIийлен тIа советски союзни паччахьалкхе вIашагIйоллар конституционни порядкагIа чIоагIдаь хилар. Дунен историе чухь духхьашха хьахинна социализма наькъа тIа даьннача халкъий союза конституци яр из.

1936 шера тIанийцача Конституце метта 1977 шера керда Керттера Закон тIаэцаро хьахьекхар Октябро хьабийллача наькъа тIа вай дикка хьалхашкахьа даьнна хилар, коммунизм хьалъяра сийлахь - доккхача лерхIачунга тIакхачара вай долхача наькъ тIа лоархIамеча лакхаленга кхаьчалга.

Соахка июнь бетта хиннача хоржамашка ерригача моттигашкарча Советашка хержав 2321766 депутат. 55 процентага дIакхоачаш эргаьннай цар состав. Вай республике моттигерча Iаьдала органашка хержав 10319 депутат, цу даькъе резервни бараш а болаш. Депутатий составо тешал ду Советаш бокъонца халкъа оамал йолаш хилара, Iалашду хержача органашка наьха ерригача слояй викалаш хулга.

Республике халкъо хержараша юкъе аханел совгIа кхалнах, 35,6 процент 30 шу даланза бола кагирхой ба, царна юкъе 23,3 процент комсомольцаш а болаш, хIара кхаь депутатах шиъ болхлои колхозхой ва.

Советий Мехка Керттерча Закона мугIараш дешаш, донкхал а деш, ала йиш йолаш да: вай Конституци — кIоаргга демократически маIан дола документ. Къахьегача сага шерра а реальни а социально - экономически, политически, ши-ший бокъонаш лу цо, белгалдоах, Советски Союза гражданий вахара хьалаш хадданза тоаделга. Кхоанарча денах бIубенна а болаш, социальни даькъе уж лорабеш хилара хьалашка бахаш ба вайцига къахьегаш бола нах.

Къаьстта чIоагIа низ болаш да тахан мехка Керттера Закон, шозлагIа долча садоаккхилга тара лесташ латт цун нормаш. Холуш йIаьхий еш латт Конституце оттаяь йола советски паччахьалкхен гражданина демократически статус. Шерлуш латт цун бокъонийи паргIатонийи гарантеш. Цу гIулакха тIаlесса я КПСС социальни политика. Цох хьахулаш дар гучадувлаш да вайна КПСС Программа тIа, парте 27-ча съезда документашка. Ма могга чIоагI а даь, оттадаьд декхар — халкъа хьал-таро дикала лакхагIча лагIа тIа йоаккхилга. Гармонично дегIаенача, духовно йIаьхий йолча личноста хьашташка хьежжа материальни, социальни, духовни маьхаленех пайда ийбара боарами культуреи кердача лагIа тIа доаккхилга Iалащде декхарийла да вай, советски наьха таланташи хIаманна тIакхувш хилари дизза хьабелгалдахара мел эша хьалаш вIаштIехьдаха деза. Цу гIулакха лаьрхIа 2000 шерага кхоачаш шозза дукхагIа алсамйоахаргья халкъа хьашташ кхоачашдара, цун вахара хьалаш тоадара хьожаь йола ресурсаш. Советски наха кхы а дукхагIа пайда ийберг ба дешара, унахцIено лорaяра, къавенначул тIехьагIа материальни Iалашо яра, фусам хилара, салаIара, культурана карагIдийннарех пайда ийбара бокъо санна йолча а, иштта кхыча а конституционни бокъонехи паргIатонехи.

Из деррига а, кхетадеш ма хиллара, ши-шегIа хьахургдац. Хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашде йиш яц, нагахьа санна вайх хIаране, дерригача халкъо тIагIертта къа ца хьеге, паччахьалкхен органий болх говза, уйла а еш, вIаштIехьбаьккха ца хуле. ХIанз, перестройка эггара халагIча юкъа — практически гIулакхий юкъа — вай чуденнача хана кердача тайпара гу вайна моттигерча Советий конституционни декхар — шоай территорешка комплексни экономически а социальни а дегIаухилга Iалашдар. Паччахьалкхен Iаьдала а доал дара а органаш декхарийла я массе оагIорахьара цунна интенсификаци яр, къахьегама овсарле дегIаухилга сихдар духьа Iилма-технически прогресса карагIдийннараш производства юкъекхувлар санна дола ира увтта дешаш кхоачашдеча овлангара денз дикагIча оагIорахьа хувцамаш дара шоай ерригача полномочеех биззагIа пайда ийбе.

ССР Союз вIашагIйоллара а дегIаккхувлара а йолча исторически опыто бокъонца хьахьекхад къамаша цхьана вIаши гIулакхаш чакхдахара моллагIча кхыча социалистически йоацача дукхача къаман паччахьалкхенечул дикагIа Советски мехка къоастаяь хилар.

Цхьабакъда, моллагIйолча дийнача гIулакхо санна, къамашта юкъерча хIанзара ханарча отношенеша хьахулийт керда проблемаш. Тахан, революционни перестройка чакхйоаккхача юкъа вай общество кхы а лакхагIча лагIа тIа яккха, керда чулоацам болаш из хилийта парти гIертача хана, демократи, гласности ше-шийна доал делгеи шерлуча хана, къаман ший сакхетам лакхлуча, интернационализаце процессаш кIоарглуча хана, къаьстта лоархIам болаш хул уж ший ханнахьеи нийсхо йолаши духхьал цаI мара хила йиш йоацача кIийлен тIа — хIара къамани народностеи хьашташка, уж вIаши дIахо а гаргаувзара хьашташка, ерригача социалистически общества хьашташка хьежжа — къоастаелга.

Вай парте къовсам лоаттабу негативни явленеши деформацеши хьагучаяьлар тIеххьарча шерашка къамашта юкъерча отношеней сфере а. Къаман замкнутоста тенденцех да дувцаш дар. Цунца цхьана доагIаш да местничество хилар, ший къаман дар тIех хилийта гIертар, иждивенчество. Из деррига а — вай исторически дегIаахара чоалхаленаши цхьан тайпара цахилари, хIаьта парти майрра а тIа-тIа тIагIерттагIа а йолаелар уж дIадаха. Къаман политика бокъонца йола ленински принципаш чIоагIъю перестройко.

Цу балха тIа геттара лоархIаме да тIехь-тIехьагIа керда ноахалаш вахара юкъедоагIаш хилар, интернационализма опыт а вежарашхара безам хилар а автоматически тIехьенгара тIехьенга ца лулга теркалдар. «ХIара ноахал, — аьннад М. С. Горбачева Узбекистана республика кулгалхошта хьалхашка ше къамаьл деш, — чакхдала деза интернационализма ший школах, Iомадала деза къамашта юкъерча вай вошала хьалха дIаихача ноахалаша из чIоагIдара даьчунна мах бе а. ХIаьта керттердар — халкъий доттагIал, цхьана гIулакхаш чакхдоахилга, вIаши гаргаувзилга чIоагIдара ший дакъа юкъедахьар!».

Халкъаш кхы а айххагIа кхотадара, гаргаувзара, шоайла цар вежарашхара гIулакхаш кхоачашдара мел эша предпосылкаш йолаш я вай социалистически общество.

М. КЕРИМОВ,

НГIАССР Лаккхехьарча Совета Президиума организационни отдела заведующи.





ЦIейна дика къахьегама совгIаташ кийчделга традици а хинна дIаэттад предприятей, боахамий, организацей коллективашка. Цу гIулакха цIакха юстара латтац В. И. Ленина еза цIи лелаеча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода барттайна интернациональни коллектив.

Завода цехашта, установкашта юкъе шерра яьржача социалистически яхьа юкъе а бенна, хьинаре къахьегаш ба укхаза керда хьалъеш латтача, низболча Г-43-107 яхача установка операторaш. 19 феврале денз болх бе йолаеннай цун хьалхара аргIа. Тахан цун низалах 60 процент гаргга яр эксплуатаце дIаеннай, хIаьта кастта болх бе йолаялийтара кийчъеш я юхейиса секцеш а. Уж хьалъеча а царна опробовани оттаеча а хьинаре дакъа лоацаш ба тахан укхаза къахьегаш бола операторш, хIана аьлча, установкас берригача низаца ший болх дIаболабаьчул тIехьагIа цIагIоргба хIанз укхаза деррига наладочни балхаш деш бола чехословацки новкъостий.

Февраль бутт чакхбоаллаш духхьашха болх бе йолаелар установка хьалхара аргIа. Цкъарчоа Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахачеи СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводашта эша газаш кийчъе йолаелар коллектив, тIаккха — дикагIдола бензин, дизельни доагор. Массехк миллион сома маьха яр цо духхьал цхьан март бетта арахийца продукци. Ший биззача низаца бIарчча установка болх бе йолаенначул тIехьагIа бетта цо цхьанне арахецаргья хIанзалца бIарччача заводо арахецаш хиннар миссел продукци.

Установка болх лерттIа вIаштIехьбаккхара укхаза хьожабаьб лакха говзал, хьинар, шоай гIулакхах боккха бехктокхам бола операторaш, машинисташ, кхыбола мехкдаьтта чакхдоаха специалисташ. Цун кулгалхо Цыбульский Александр Давыдович дукkхача шерашка болх баьва Павлодаре хьалъяьча цу тайпарча установка тIа, цудухьа из тIехдика йовзаш а ва.

Бехктокхамеча, чоалханеча секцешта кулгалде хьожабаьб шоай гIулакхах тIехдика кхеташ бола, лакхера образовани йола къона специалисташ Алиев Рамзан, Сляднев Евгений, кхыбараш. Цул совгIа укхаза бахкийтаб лакха квалификаци йола гIорбаьнна операторaш а. Царех цаI ва Къахьегама Сийлен кхоалагIча степена орден лелаер Евгений Леонидович Негоднов. Цун гIончий, операторaш Петросян Грант, Арсункаева Зарема, кхыбараш шоаш къона бале а шоай гIулакх дика довзаш ба. Цар хIаране лоархIаме гIо даьд хIанз болх беш йола секцеш, цар оборудовани вIашагIйоллаш а опробовани еш а, цудухьа дика йовз царна хIара цун оатхал, технологически режим. Цу дерригне а дика гIо ду операторaшта установка болх лерргаIа чакхбаккхара, мехкдаьттах йоахка тайп - тайпара продукташ дикагIа хьакъоастаяра.

СУРТАШ ТIА: 1) ВоккхагIвола оператор Е. Негоднов; 2) (аьрдехьара аьттехьа) секце кугалхо Е. Сляднев, операторaш З. Арсункаеваи Г. Петросяни, секце кулгалхо Р. Алиев.

Р. АУШЕВА сурта217.

КЪАХЬЕГАМЦА ДОАЛ САГА СИЙ

Нохч - ГIалгIай АССР гражданий къахьега бокъо я, вешта аьлча, цун дукхалгеи дикалгеи хьежа, хIаьта паччахьалкхено белгалбаьча кIезигагIа болча боарамал лохагIа доацаш алапи а луш, болх лургхилар гаранти лу ший безамга, говзалга, профессиональни кийчонга, дешарга хьежжаи общественни хьашташ теркалдеши профессии, гIулакх, болх харжа бокъо хилар чу а лоацаш...

Конституце луш йола из бокъо Советски Союзе мел вахача сага а йолаш я. Иштта биззача боарамагIа къахьега а яха а йиш йолаш со а я. Къахьегамца доал сага сий. Сай ялхайтта шу даьннача хана денз болх беш я со. ДIаьха да са къахьегама наькъаш. 1973 шерагара тахханалца Ахриев ГIапура цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» заводе стройучастке болх беш хьайоагIа со. Цул хьалха Казахстане г. Тобол яхача станце машинникъ тоабеча, г. Орджоникидзе стеклотарни заводе, Назрановски районa «Экажевский» совхозе. Иштта кхычахьа балхаш деш хьаенай со. Аз болх баьчa цхьанна моттиге се кIезиглургйола, сайна дега Iоткъам хургбола хIама хилийтадац аз сай бехкагIа. Вай мехка доккха сий ду общества а шийна а болча пайдана хьаьналеи дог цIенеи къахьегача сага. Из аз кхетадаьд дукkха ха хьалха денз. Иштта къахьега а гIийртай. Телевизорга хьежаш, радиога ладувгIаш доазол дехьа дукха моттигаш хоалу вайна хьабе болх боацаш, яьа сискал йоацаш нах лелаш. Из хIама вайна тамашийна хеташ да. Болх хьабе безам боацаш ший лоIамагIа лелар мара, вешта хьаде хIама доацаш цхьаккха саг вац вай мехка. Цул совгIа, болхлошта эшаш бола кхоачам предприятеи организацеи лоаттабу. ХIанз фу хала да? Ди тIехьа тоалу вахар, балха тIара хьалаш а. Балха дувха барзкъаш, уж хувца цIа да, цхьан дика тIа водаш санна кийчвенна балха хьавоагIа, укхаза балха ца хилча санна хоза барзкъаш дувхаш чувоагIа. Кулг-юхь дила, лувча моттиг я. Делкъийга хIама даа а салаIа а цIа да. Болхлочоа хан-ханнахьа балха барзкъаш, кога бувха гIирс хулийт. Цу дерригне а хьинарегIа болх бе дог оттаду.

Из деррига а дIадаьлча сона эггара лоархIамегIа, тешаме хилари сона мах боацаш дарба дергхилари да. ТIаккха а геттара кIалйнса хуле пенси лургхилар.

Терко ю болхлочун профсоюзо а. Цо хьаллоац массаза а къахьегамхочун оагIув. СалаIа, сакъерда моттиг вIаштIехьйоаккх, ханнахьа отпуске ваха дагадохийт, эшачоа санаторе дарба де ваха путевка лу.

Аз цу хIаман чIоагIа хам бу.

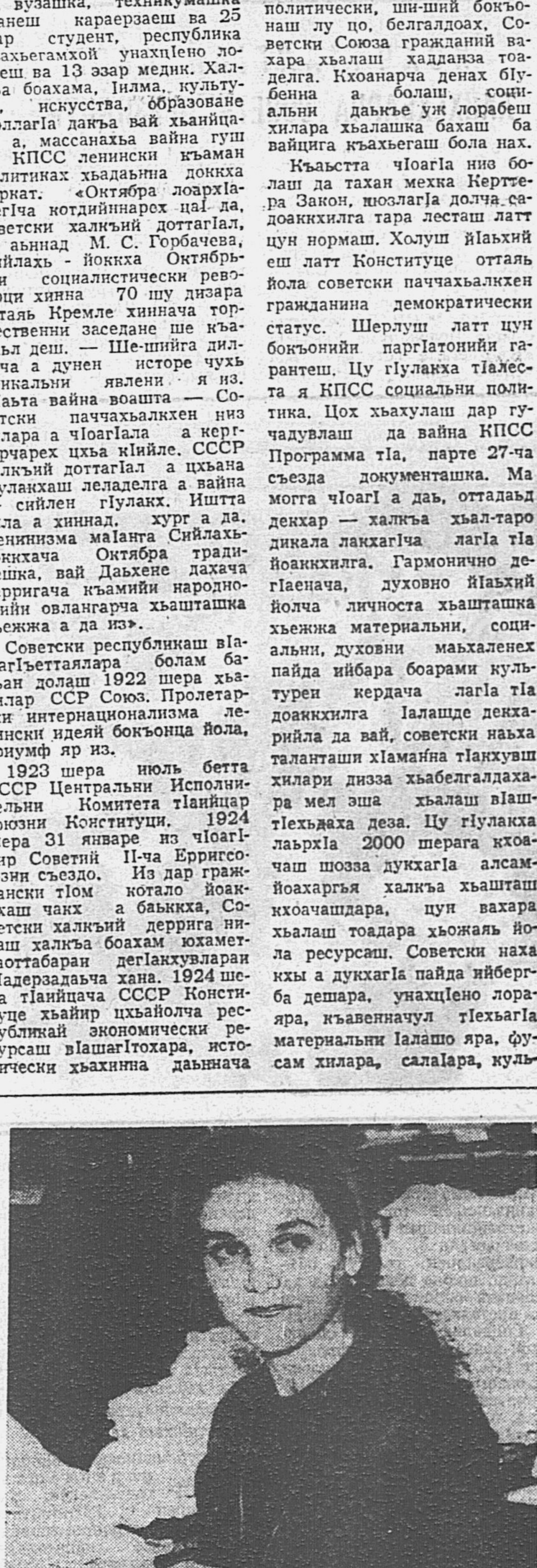
Цудухьа са ала безам бар массаволча къахьегамхочунга, лакхача кхетамца уйла а еш, вай Даьхен сий де, аьнна.

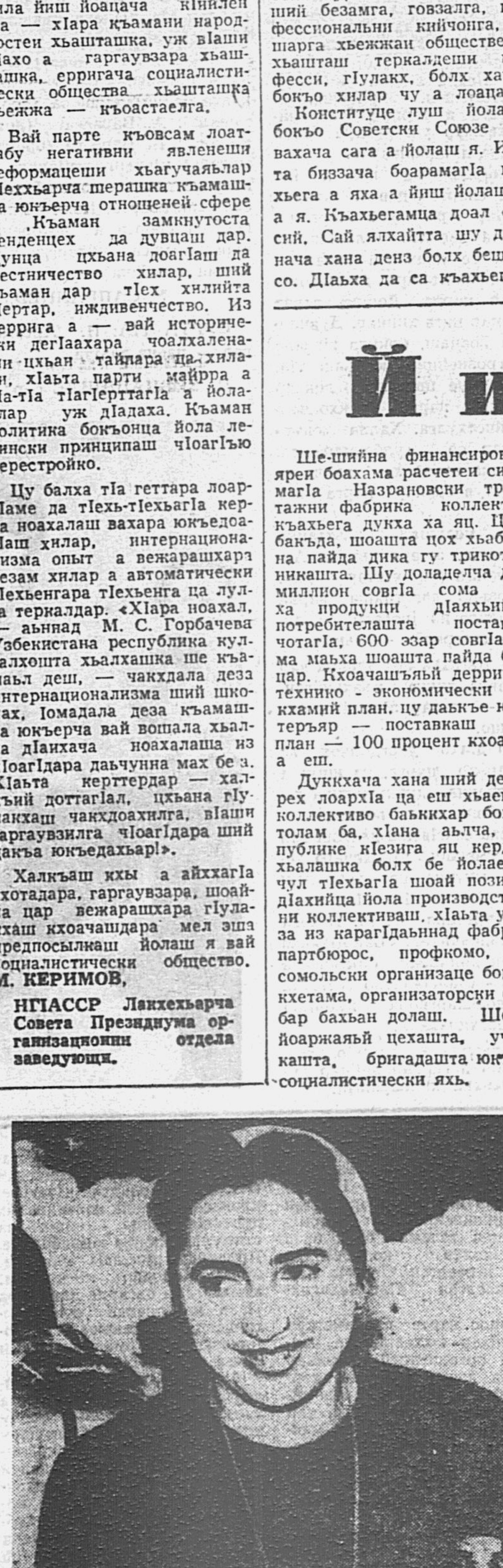
ХIанз дукха ха йоацаш хиннача 19 Еррисоюзни партийни конференце М. С. Горбачева къамаьла юкъе керттера моттиг лаьцар къахьегамхо вар. Цо теркал деш хиннар наьха хьашташ кхоачашдеча эша хIама дар. Деррига машарца дувзаденна да, машарца мара хургдац рузкъа а, вахар а, сатем а. Цудухьа вай парте массаза нийсхонцара машар кхайкабу, вай советски нах дунен тIарча машара тIехьа ба. ХIаьта машари къахьегами вIаши къаста йиш йоацаш ба.

Аз эггара хьалхарча даькъе сай воIа луш бола кхетам а айхха къахьегамца бувзабенна ба.

Ф. ГАГИЕВА,

«Электроинструмент» завода болхло.





Йижарий

Ше-шийна финансировании яреи боахама расчетеи системагIа Назрановски трикотажни фабрика коллективо къахьега дукха ха яц. Цхьабакъда, шоашта цох хьабаьнна пайда дика гу трикотажникашта. Шу доладелча денз миллион совгIа сома маьха продукци дIаяхьийтай потребителашта поставкай чотагIа, 600 эзар совгIа сома маьха шоашта пайда баьб цар. Кхоачашъяьй дерригача технико - экономически хьоккхамий план, цу даькъе керттеръяр — поставкаш яра план — 100 процент кхоачаш а еш.

Дукkхача хана ший декхарех лоархIа ца еш хьаенача коллективо баьккхар боккха толам ба, хIана аьлча, республике кIезига яц кердача хьалашка болх бе йолаенначул тIехьагIа шоай позицеш дIахийца йола производственни коллективаш, хIаьта укхаза из карагIдаьннад фабрика партбюрос, профкомо, комсомольски организаце боккха кхетама, организаторски болх бар бахьан долаш. Шерра йоаржаяьй цехашта, участкашта, бригадашта юкъера социалистически яхь.

Предприяте кIезига бац индивидуальни яхье хьалха латтараш а. Царна юкъе къаьстта белгалбоалаш ба ГадиевгIар йижарий Мареми Азаи. ШоллагIча цехерча Хаштырова Фатимас кулгалдеча бригаде къахьегаш ба йижарий. Укхазарча дукхагIболча хIамаш тегараша хIанзлехьа кхоачашъяьй карарча шера а пятилетка хьалхарча кхаь шера а планаш. КIезига бац царна юкъе производстве хьалха латтача гIорбаьннача боккхагIбарашта нийсса а, кхыметтел царел тIех а къахьегаш бола къона мехкарий а.

Царех ба коллективе лоархIаш, наха сий деш, хьаьнала къахьегаш бола ГадиевгIар йижарий Мареми Азаи. 5 шу хьалха духхьашха баьхкар уж фабрике болх бе, укхаза къахьегача гаргарча наха а шоай нешаша а из чIоагIа хестаяр бахьан долаш. Хала дар шиннена а юххьанца, цудухьа дукха лоархIаме, бехктокхаме а чоалхане а йоаца операцеш Iомае оттайир ши йиша. Коллективера хIаравар кийча вар моллагIча минуте царна гIонна отта, ца ховр дIахьеха, болх мишта бе беза дIагойта. Укхаза къаьгга хьабелгалдаьлар коллективера керттерчарех дикагIдола цхьа хIама — къонабарашта производства ветеранаша дог раьза а долаш хьехамчал леладелга, хIана аьлча, цу гIулакхо дикка гIо ду фабрике кадраш дIачIоагIъялара, мехкарашта шоай болх безабалийтара.

Цу диканна юстара битанзар цехе Мареми Азаи. Ший мехкарашка хьожаш санна, царна хьеха, балха къайленаш, хьалха латта ший опыт а методаш а дIайовзийташ хьинаре хьехамчал леладир производства ветерана, гIоръяннача говзанчас, Къахьегама Сийлен кхоалагIча степена ордена кавалера Сакалова Марияс. Дизза ший декхараш кхоачашдарал совгIа кхоайора Мария «ший йиIигашкахьа» бIарг лакха, эшшача хана цар гIалат тоаде, ца ховр дIахьеха а де дезар мишта де деза дIагойта а.

Цох ший доккха беркат а даьлар. Лоацача юкъа тIехдика шоай профессии, уж ба швеяш - мотористкаш, караерзае, хьалха латтарий мугIарашка дIаотта каьлар йижарий ГадиевгIар. Дукха ха ялалехьа производственни заданеш даим а тIехкхоачашъерашта юкъе яха йолаелар цар шинне а цIераш. Карара пятилетка йолалуча хана шоай гIулакх тIехдика карадерзадаь баьннача мехкараша, ГадиевгIар шин йишас чIоагIо йир пхе шера задани ханал цхьа шу хьалха шоаш кхоаъашъергья, аьнна. Къона бале а, шоай деша дай хилар керттерчарех цхьа дика оамал йолаш болча Марамеи Азаси низи хьинари кхоца деш къахьег укх деношка. Ханал дикка хьалха а яьннай уж шаккхе а. Марема къахьегама календара тIа чакхбоалаш латт 1989 шера июль бутт, хIаьта Аза хIанз болх беш я хьатIадоагIача шера май бетта чотагIа.

Тахан наггахьа мара саг хургвац, цар ханага кхаьчарех, царца нийсвала могаргдолаш. ХIаьта шоашта карагIдаьнначох кхоачам а баь, шоай хьинар лаьгIде дага бац йижарий. Царна тахан дагалаттар — 1990 шера чотагIа болх беш йолча шоай хьехамчана, шоай «шоллагIйолча нанна» тIехьакхер, хIаьта аьттув боале хьалхаболвар а.

Хьаьнала къахьегам даим а доккха сий дарца лоархIаш ба вай мехка, хьинаре болх беш бараш массе а тайпара белгалбоах. Ца зувш дитац ГадиевгIар йижарашта карагIдувла дика гIулакхаш а. Шаккхе а коммунистически къахьегама ударник я, дукkхаза белгалбаьхаб уж сийлен грамоташ, премеш луш, баркал кхайкадеш.

Р. АУШЕВ.

СУРТАШ ТIА: ГадиевгIар йижарий Мареми Азаи (аьрдехьаръяр).

Автора сурташ.

АЗ ДЕГ ТIАРА КЪОАБАЛДУ

Мехкдаьтта чакхдоахача промышленносте тIехь-тIехьагIа дукхагIа хулаш латт вайнаьха викалаш. Царна юкъе ба кхалнах а мехкарий а. Шоай низ а хьинар а ца кходеш къахьегаш ба уж Советски халкъий барт тайначa дезале, доаггIача тайпара шоай моттиг дIа а лаьца. Царех цаI я А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ болх беш йола гIалгIай йоI Бекмурзиева Тамерлана Роза. СССР Конституце шийна, мехка йизза йолча гражданкана, еннача бокъонех дагайоалаш цо дувц:

— СССР гражданина къахьега бокъо я, — вешта аьлча, цун дукхалгеи дикалгеи хьежжаи хIаьта паччахьалкхено белгалбаьча кIезигагIа болча боарамал лохагIа доацаши алапи а луш, болх лургхиларах гаранти лу, — ший безамга, говзалга, профессиональни кийчонга, дешарга хьежжаи общественни хьашташ теркалдеши профессии, гIулакхи болхи харжа бокъо хилар чу а лоацаш.

СССР Конституце № 40 йолча цу статьяс луш йолча бокъонах бизза пайда эца аьттув баьннаб са. Массехк шу хьалха Грозненски химико-технологически техникум йисте а яьккха, зIамига йолча хана денз безабеннабар сона мехкдаьтта чакхдоахачун болх. А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе направлени а яьккха, хьаеча безаме тIанийцар предприяте кулгалхоша, комсомола комитета членаша. Болх бе хьожайир карбамидни депарафинизаци еча установка тIа.

Техникуме дика дийшадале а, вIалла атта дацар юххьанца, фу-де мал-де деза ца ховш юсар цкъазза. Цхьабакъда, дика, барттайна, вIаши бIарглокхаш, эшачоа гIо деш яр установка коллектив. Укхаза дац саг къамах къеставелга, керттера критери лерхI укхаза цунах шийх йоахка оамалаш дика хилар, из балха гIера ва-вац хьажар. Технологически процессаш кIоаргагIа йовза безам бале а, цхьайолча хана са аьттув ца боалилга зийнадар са новкъосташа. Цудухьа хало тIакхаьча со хьайза йоаллача хана хьатIаера сона йоккхагIйола оператор татарка Сахабутдинова Рашеда. Сона па ховчох дIакхетайир. Цу хана денз са хьехамча йолаш хьа а йоагIа.

Иштта, даим дика гIоновкъостал дора сона эрмалочо Ц. Сазоновас, лезгинка Р. Алихуджаева, эрсечо В. Прыгина, кхычар. Массехк шера болх бир аз операторалла, хIаьта хIанз технолог я. Яле а, шоай хьехамчалла дIахо а леладу цар сона, мичча хана а уллув ба. Цар новкъосталца аьттув хиннаб са кхо специальность караерзае.

Йоккха я тха установка коллектив — везткъа сагал тIех. ХIаьта хIара виълагIчун накха тIарча киса чу доалл Ленински парте член из хиларах тешал деш дола партийни билет. Доккхал а деш, ала йиш йолаш я со — цар мугIарашка йизза сай моттиг дIалаьцай аз а.

Коллективе барт-цхьоагIо хиларо, хIаране ший балхах дог а лазаш, декхараш цIена кхоачашдаро, юкъарча вахаре хьинаре дакъа лоацаш хиларо аьттув лу тхона завода цехашта, установкашта юкъе шерра яьржача социалистически яхье каст-каста призови моттигаш яха.

Мичахьа, малагIча капиталистически мехка таро хургьяр са, гIалгIай зIамигача къаман викала, иштта паргIатта леша а цул тIехьагIа сай дего къоабальяьча профессегIа боккхача безамца, дегагIозаленца къахьега а? Из вай социалистически мехка мара хила йиш йолаш хIама дац. Из деррига вайна деннар я хIара советски сага хьамсара а боча а йола СССР Конституци.



9 октябре — 100 шу дуз Советски партийни а пачхьалкхен а деятель Н. И. Бухарин (1888—1938) ваьча дийнахьа денз.

СУРТА ТIА: Николай Иванович Бухарин.

ТАСС фотохроника.

Нн. Х. А. Калоевна, А. А. Хубаевна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Лакха говзал йола специалисташ кийчбеча дуккхача шерашка цIена къахьегарахи Нохч-ГIалгIай АССР Госагропрома боахамашта практически гIо дарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Калоев Харитон Александровича — Къулбаседа-ХIирий АССР Горски юртбоахама института экономически факультета юрта боахама экономика кафедра доцента.

Хубаев Алексей Александровича — Къулбаседа-ХIирий АССР Горски юртбоахама института экономически факультета статистикаи экономически анализеи кафедра доцента.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1988 ш., 4 октябрь.

Нн. И. А. Берзака, М. Н. Гутневна, А. Г. Ерика «Нохч-ГIалгIай АССР юртабоахама заслуженни болхло» яха сийлен цIи яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Лакха говзал йола специалисташ кийчбеча доккхий гIулакхаш карагIдувларахи Нохч-ГIалгIай АССР Госагропрома боахамашта практически гIо дарахи «Нохч-ГIалгIай АССР юртбоахама заслужнени болхло» яха сийлен цIи лойла:

Берзак Иосиф Абрамовича — Къулбаседа-ХIирий АССР Горски юртбоахама института агрономически факультета баьцовгIай ботаникаи физиологеи кафедра доцента.

Гутнев Марат Николаевича — Къулбаседа-ХIирий АССР Горски юртбоахама института зооинженерни факультета юкъарча зоотехне кафедра доцента.

Ерик Алексей Григорьевича — Къулбаседа-ХIирий АССР Горски юртбоахама института зооинженерни факультета хьайбай продукташ яхара технологе кафедра доцента.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1988 ш., 4 октябрь.

НАЬСАР-КЕРТЕРА ФИРМА

Цец а ваьнна, цу хьалъеш латтача гIишлой корпусашка хьожаш се чакхваьнначул тIехьагIа хьаттар аз электросварка еш воаллача цигарча цхьан зIамигача сагага:

— МаслагIа шу да, оаш укхаза балхаш дIадоладаь?

Со хаттарах ца кхеташ латташ цхьан юкъа латта а лаьтта, цIера сийгех бIаргаш лорадеш юхь тIа доалла «лекарг» хьал а тетта велавелар электросварщик:

— МаслагIа шу да, яхарий Iа? — аьнна юха сога хаттар хьатIа а даь. — Кхо бутт баьннаб, хIанз биълагIбар болабеннаб. Хьай бIаргаш лораделахь, — аьнна корта оагабаь юха ший лекарг IотIа а хийца цIера гурматаш Iолегаc волавелар из ше вIашагIхеттача турбаш тIара.

Ба а ба укхаза, цу юкъа баьб аьлча саг тешаргвоацаш хьабаь дукха болх: 75 метр йIаьхеи 12 метр шереи йола аьшка конструкцех яь корпус, пресс-автоматни цех, бытовой корпус, IодегIа цIанара бIоагIаш, хьачудилла хий, газ, латташ автономни транспортер, хьалъеш латташ фински бани, столови, кхыйола производственни а бытовой а объекташ.

Дагахьа лаьрхIар аз: «Цу зIамигача саго йийцача хана еррал гIирсаш хьалдара кIезигагIа вале а 50 саг эш», — аьнна. Бакъда, ерригa «администраци» а «бухгалтери» а тIехь дIалаьрхIача 5 саг мара вацар уж. Герга печать а биъ са бола штамп а я цар, банке шоай къаьстта счет а я хьайийлла. Шоашта юкъера законаш а шоаш вIашагIдехкад таханарча демократега, гласностага хьежжа. Масала, цар «законах» цхьанне шоллагIчоа приказ, указани яла йиш яц, цаI кIала — шоллагIвар лакхехьа хила йиш яц, балха ха хоадаьяц. Цар балха ха — хьадаь хIама. Царна юкъе молаш вола, кхыбола гIолбаьнна никъ лелабу саг хила йиш яц. Иштта барт баь кхийттаб уж вIашагIкхетача хана а. Цул совгIа, царца болх беш вола саг, эрсий кицага диллача: арда-аха, тега а зурма лакха ховш а хила веза. Ва а ва царех хIаравар массехк кулг-говзал йолаш. Фермерше Х. Б. Бязиев хIанзза индустриальни институт яькха зIамига саг ва. «Кулг-говзалий» гув ба из, йоах цох цунцарца новкъосташа, цунна ца ховш, цун ка ца йоалаш цхьаккха хIама дац. А. Бачалов — шофер, электросварщик, газосварщик, экскаваторщик, электромонтер, каменщик...

Лоацца аьлча — дошо кулгаш. И. Кодзоев — инженер, механик, грузчик, снабженец, слесарь, плотник, арматурщик. А Манкиев — а ва массайолча кулг-говзала мастер, Ф. Бязиева — шийл дикагIа кхы йоацаш повар, бухгалтер, счетовод, секретарь-машинистка, табельщица, эшача метте — подсобни болхло.

Иштта я-кх Назрановски района Наьсар-Керте вIашагIйоллаш латта керда кооператив. Ше малагIа продукци арахецаргьа а шийх тиллача цIераца хьайоах цо: «ЦIе кирпишк». Ятта кирпишк арахеца завод хургья цох. Хьалхара продукци арахеца дага ба уж хIанзчул тIехьагIа ши бутт балалехьа. Юххьанца завод болх бе дIайолалуча хана арахеца кирпишк сел дукха хургьяц, юкъера лаьрхIача — бетта 10—15 эзар. Бакъда, дикалга диллача — хIанз Назранерча кирпишкаш еча заводо арахецачоа тIехъетташ хила мегаш я. Цу гIулакхах теша хала дац, кIеззига исторе кизгачу хьежача.

Вай ювца завод вIалла Наьсаре хьал а ялехьа даь, цIеча кирпишкех детта цIенош нийслу Наьсар-Керте. ХIанз района совхозашкара хьакхухьа шура чакхйоаха пункт чуйола, хьалха маьждиг хинна, цу юртара здани а цу заводал дукха. ЙIаьхагIа ха йолаш да. Мичахьара кхихьай наьсархоша цу хана цIе кирпишк? Цу хаттарца дIаволавелар вай вувца къона фермер Бязиев, ше из завод хьалъе моттиг лохача хана. Дукха хийттар-техкар цо из гIулакх юрта бахача боккхийча нахага гIолла (кхыдола каьхата тешал исторес дитадац). Юххера а юрта магIенгахьа пIелгаш хьокха болабелар боккхий нах, саи-саи да, даь да цигахьа хьалъухар, ятта кирпишк еча пурне балха ух тхо яхаш, дувцар цар. «Пурне» хинна моттиг лаха хала хилланзар. Наьсар - Кертена уллув гIолла бодача Баку — Москва яхача наькъ тIа малхбузехьа дIачулесттача аьтта оагIорахьа, доккха оаркхув мо чукхийттача моттиг я. Цу «богачу» гIолла чакх а даьле дода Наьсар яха сийрда хилг а. Аьтта оагIорахьара берд кхо-йиъ метр хиллал лакха ба даь даьша кирпишк ца еш битар. Мишта битаб хац, бакъда юрта кирпишк совъяьнна цигара уж дIа ца бахалга ха-м хала дац. ХIана аьлча, гIишлош ю материалаш массе хана а ийшай дегIаахара, хоза вахара гIирсаш хьалдара тIера йолча Наьсарерча юрташта. ХIанз а эш. Тоьац укхаза къаьнача заводо арахеца кирпишк. Цу тIа, планагIа йоагIачох ах а из хьае магац цунна.

Дицдалалехьа кхы а ала вай историех массехк дош (фирмо хьаергйола кирпишк дика хургхилара тешал ле, аьнна дIа ма доладаьдарий вай из). Дукха лийлар цига кирпишк е аьнна дага деха кооператораш шоаш дIадоладаьча гIулакхах шекбувлаш, ца тешаш. Эггара хьалха царна дагаьллар бийдал яр, вешта аьлча - топпар. Кирпишк хьае из пайдана ца хилча — дерригa а май дой. Грозне а бихьа анализ йича — лакха оценка елар специалисташа Наьсар - Кертерча топпара. Цул совгIа, лаьтта нийсде аьнна бульдозеро «бел» хьоккхаше а гучаяьннача кирпишкий йохкаша а тешал дир: топпар — лахача кор ца боагIарех болга. БIаь шу гаргга лаьттан кIал яьллача кирпишка йохкаш хIанз а пенаш доттача метте юкъеяхийта мегаргйолаш кхерий мо чIоагIа а шоай цIе бос дукха ца боабеш а яр. Цигга дагадехар кооператорашта шоай заводах «ЦIе кирпишк» аьнна цIи тилла.

Лоацца аьлча, фирма цIи, тIалатта кирпишк дика а, наьха теркам тIаозаргболаш а хила мегаш я.

Перестройко бокъо ялар ца шоай рузкъа юкъедахийта а цу тайпара йола наха эша соцкультбыта фирмаш яхка а дагабола нах дукха ба Наьсаре. Цулухьа царна пайдане а, аьнна хет сона, из вIашагIйоллара «бухгалтери» царна яйзача, Эггара хьалха ха дезар да — наха эшаргда, е эшаргдац тхо хьаде гIерта хIама. Нагахьа санна чIоаггIа эшаш из хуле-уийша никъ хьабелла мегаргба. Цул тIехьагIа — кхы мел дар. ХIаьта Iобулла боахам мишта хургба, из малагIча юкъа лаьрхIа ба ха леза. Масала, вай ювцача фирма кооператорашта ховшоай укхаза мел ха яккха езаргья а шоашта топпар масса шера тоъаргба э. Из тоъаргба пхийтта шера. ТIаккха? ТIаккха, йоах кооператораша, хьайбай ферма (фирма) дика хургья укхаза. Хьажал, мишта гаьнна дIахо бIарг а лохкаш ду шоаш хьадер! ХIанзарчоа, аьнна хьадеш дола хIама — лоаца тIехьале йолаш хул. Застойни ханаша иштта йита лераш гуш я вайна.

Массехк дош аргда вай из фирма вIашагIйоллаш кооператорий даъа дийзача синах, хиннача халонех. Цар цу хьакъехьа хьадийцачун маIан лича укх тайпара хоадам бе йиш я: нагахьа санна перестройка духьале еш бола нах шоашта бовза лой — керда хIама дIадоладе. ТIехьашка воале — висав хьо, сабар-сатем болаш, Iайха боакнха гIа чакхбаргболга а ховш, хьо дIаводе—ка яргья хьа.

Из завод хьалъеш хIанзалца йоаьар миссел ха йоайнр кооператорий района электросетей боахама хьакимаша (цу хана М. Дударов вар цига кулгалдеш). Хьаяхар фуд, дIадехар фуд хьа ца оалаш, бахьан малагIа да хьа ца хайташ биззача биъ бетта шоашта тIехьа лелабир цар кооператораш трансформатора чу ток хьачу ца луш, беррига шоай хьабе безар цхьан сахьата балла мара болх боацаше а.

— Шоашкара хIама эшаш тхо дахача, мах боацаш из еха-м тхо а долхацар уж болча, космосера Iочубенача наха санна бIарахьож тхона районерча цхьайолча предприятей, организацей хьакимаш, — йоахар цар. — ХIаьта а дикача нахах довсаденнадац дуне.

Хургья цу тайпара халонаш. йолаш а я. Дагадох М. С. Горбачева дукха ха йоацаш информаце, идеологически учрежденей, творчески союзий, массови средствай кулгалхоща КПСС ЦК ший хиннача вIашагIкхетаре аьнна дешаш: «Къаьнадара кердадар а — дерригa а шоайла уллув да, новкъостий, дерригa а уллув да. Шоайла вIаши духьале еш а да. Цу гIулакхе а ший тайпара чоалхане элемент юкъе тувс перестройка процессана».

Из хало эшаяр а да перестройка хьаллацарца дувзаденна. Цу халонех чакхбаьннарех ба ала-м сов хьалха да вай бувцача кооператорех, бакъда финишага йода хьалхале цар караерзаьый ала-м мегаргда хийцца. ХIанз, вай аьннача тайпара, юридически бокъо яьккхай цар шоашта. ДIахо бода никъ шьаргIа хургба цар. «ЦIе кирпишк» яха герга печать тIалатта цар каьхат дукхагIа лархIа баьннаб цу кооперативаца гIулакх дола партнераш. Продукци арахеца йолаелча, цун сий кхы а лакхагIа айлургхиларах шеко а яц.

Иийцар кооператораша, из фирма вIашагIйоллача хана, шоай керчу йиса дика уйлаш а — массавар а хиннавац цар дIадоладаьча кердача гIулакха цIимхара бIарахьежаш, царех оагIув увзаш. Дика хьежар тха гIулакхага, — йоахар цар, — райисполкома председатель А. П. Бондарь. Цун телефонни гургалаша, яздаьча каьхатаца, заявлени дIачулушше а яьча решене дикка аттача даьккхар энтузиастий гIулакх. Банко ссуда а делар иштта сиха — 45 эзар сом.

— Шоана кулгалдергдола лакхехьа латташ да-хьаким вий шун? — аьнна аз хьаттача:

— Ва, — аьлар цар цхьа паргIато са а даьккха. — Тхо тхоаш.

— ТIаккха «Назрановский» совхоза лаьтта йиллаций оаш ер?

— Юлл. ХIаьта а хIанз цун доалахьа дац ер — гектар хиллал дола лаьтта. Арендах хьайицад оаха ер массехк шера ха йилла.

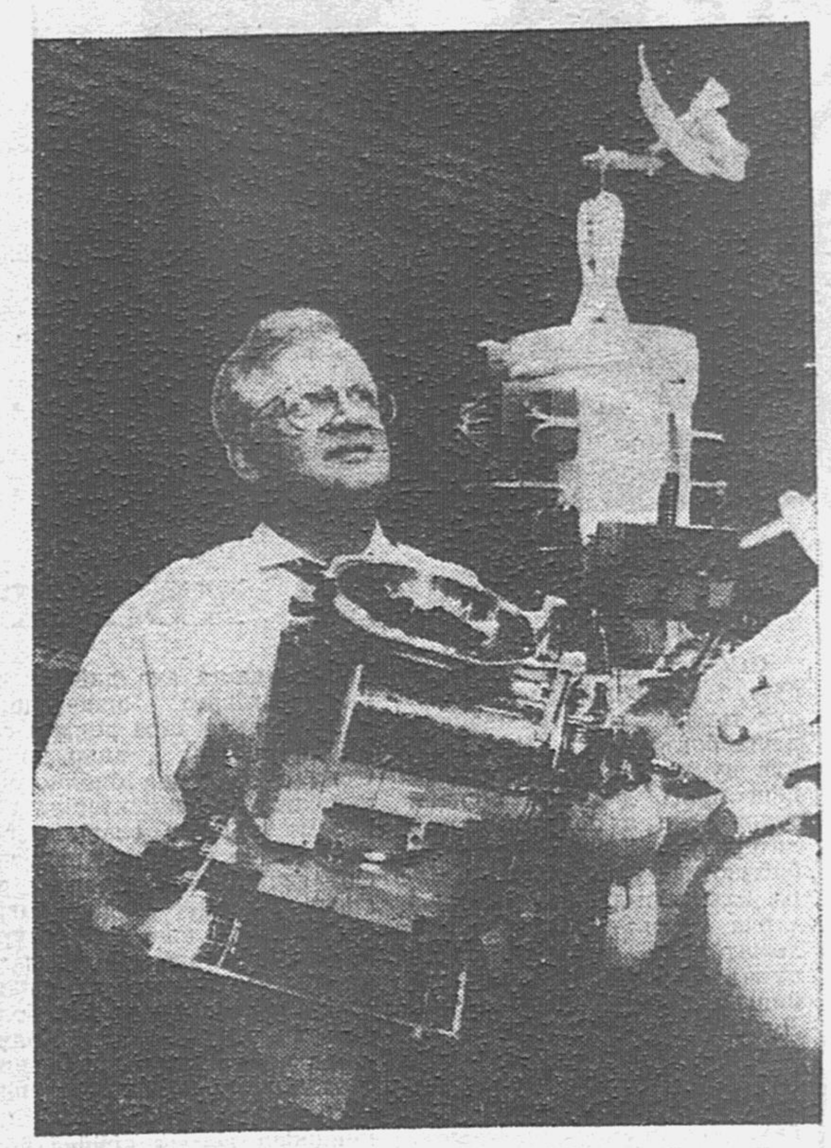
— ТIаккха цхьаккха бувзам бац шоана юкъе?

— Бац, доалахой хилар мара, хIаьта а аренда хоадаьча юкъа хIара шера оахош баьча пайдах 3 процент ахча дIа-м тергда оаха совхоза.

Хьажал, къайга зIокарах ца ховш Iоежа нахча чIегалг санна, мичахьара доагIа ца ховш ахча аха долалургда совхоза кассе каста. Цхьа кепиг пайда ца луш бIаь шера тесса илла, наха нувхаш дIакхийса моттиг я из.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА



Эспо яхача фински городе чакхъяьннай хIанзарча космически техника моделей дунен халкъашта юкъера выставка. Цига хьахьокхаш хиннай Советски Союза, США, Европа цхьадолча мехкий космически аренна тохкамаш дара йолча тайп-тайпарча аппаратий образецаш. Общественноста теркам чIоагIа тIаозаш хилар выставка.

СУРТА ТIА: выставке хьахьокхаш я плазменни спектрометр. Из прибор хьаяьй Финлянде, цунах пайда ийцаб «Фобос-1» яхача советски автоматически межпланетни станце тIа.

Лехтикува — ТАСС сурт.

Чили: оптимизми сагатонаши

ТIатоха хIама доацаш, ала йиш йолаш да, Чили юха а сенсацей мохк а хинна, дIаэттай, аьнна. БIуболаш хьеж цунгахьа цхьабараш, шоллагIбараш — шек болаш, вожаш — кхераме а хIаьта нхыметтел цIимхара а.

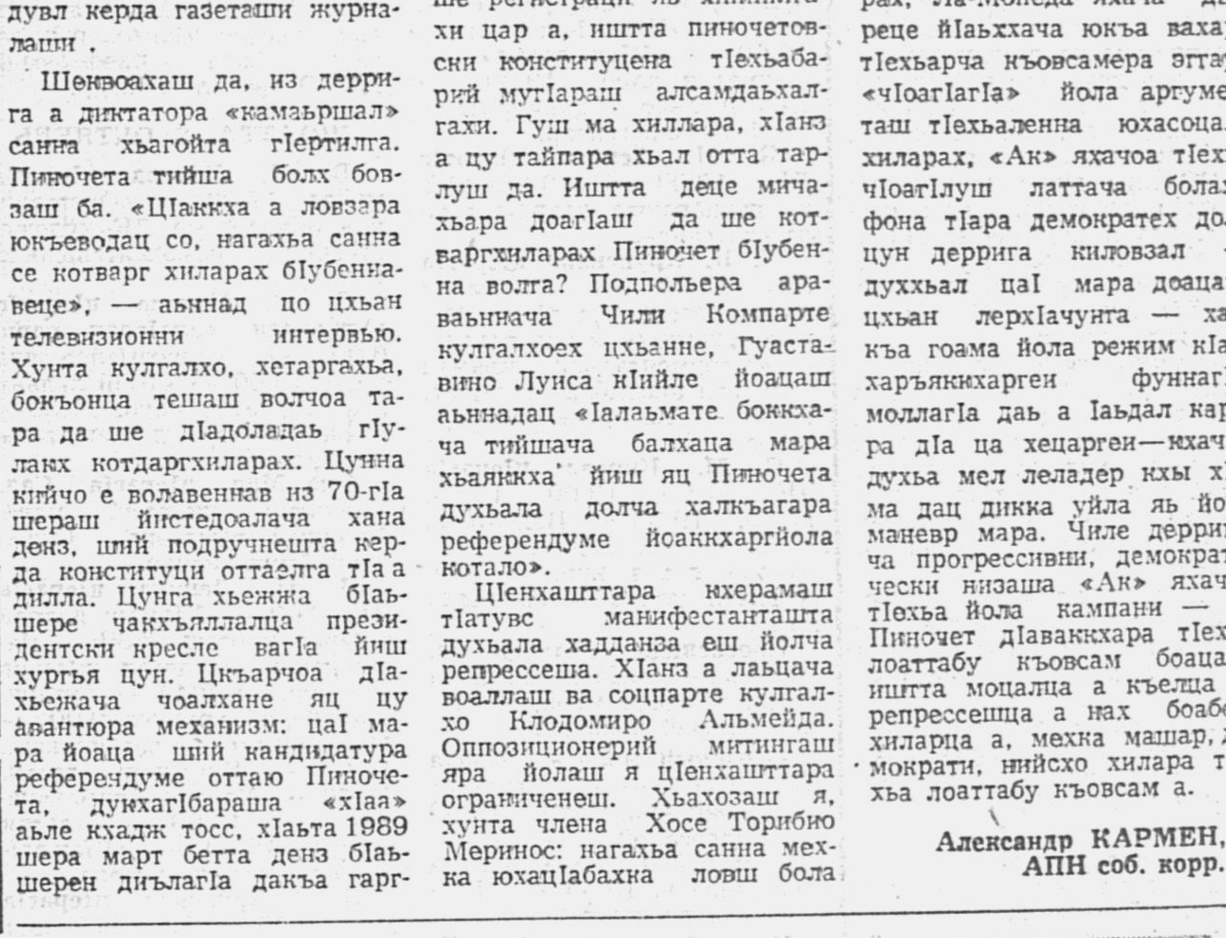
Оптимизм хилара бIуболийташ да мехка чухьа а, хIаьта иштта доазол арахьа а пхийтта шера кIаьд ца луш миллионаш болча чилийцаша къовсам лоаттабар бахьан долаш хьахинна хувцамаш. Юхаметтаоттаьый къахьегамхой ЦаIйола профцентр, чрезвычайни хьала гом дIабаьккхаб, подпольера хьаарабувлаш ба могаль йоацача партейн организацейн кулгалхой, доазол арабаьхараш даьхене цIабахкара еташ хинна баргал дIаьккхай, дийнахьа 15 минута мара еце а, хьалхагIа шийна дIанъайла хиннача телеэкрана хьалхашка къамаьл де бокъо еннай оппозицена, арадувл керда газеташи журналаши.

Шенвоахаш да, из дерригa а диктатора «камаьршал» санна хьагойта гIертилга. Пиночета тийша болх бовзаш ба. «ЦIаккха а ловзара юкъеводац со, нагахьа санна се котварг хиларах бIубеннавеце», — аьннад цо цхьан телевизионни интервью. Хунта кулгалхо, хетаргахьа, бокъонца тешаш волчоа тара да ше дIадоладаь гIулакх котдаргхиларах. Цунна кийчо е волавеннав из 70-гIа шераш йистедоалача хана денз, ший подручнешта керда конституци оттаелга тIа а дилла. Цунга хьежжа бIаьшере чакхъяллалца президентски кресле вагIа йиш хургья цун. Цкъарчоа дIахьежача чоалхане яц цу авантюра механизм: цаI мара йоаца ший кандидатура референдуме оттаю Пиночета, дукхагIбараша «хIаа» аьле кхадж тосс, хIаьта 1989 шера март бетта денз бIаьшерен дийлагIа дакъа гаргга йолча юкъа, хIаьта хIанз цун 73 шу даьнна хилар теркалдича, ше веана дIаваллалца, доал дара йола тIеххьара этап дIайолаю цо. ХIаьта референдума инициатор ийша йола моттигаш-м исторечухь сел дукха а яц. Ший идеяш «дерригача халкъо къоабалъелга» вIашгIехьдаккхара говзал-м Пиночета йолаш ма-йий. Политически скандал а хинна дIаэттар цун конституцех яь тIеххьара референдум, бакъда, эттар диктатора пайдане йола цун итогаш официально чIоагI а яь обжаловани е йиш йоацача дIатIакхаьчачул тIехьагIа. Хунта кулгалхочоа тIехьа бараш, эхь а доацаш, кхадж тоссача юкъа массехказзa ихабар хоржама участкашка, урнашта дIатIаахийта хиннаб режима лояльни бола кхыча мехкий гражданаш, хIаьта тоъал ха яьнна волча цхьан саго доккхал деш хиннад кхадж тассара ший жIалешта а тIехь араше регистраци яь хиннилгахи цар а, иштта пиночетовски конституцена тIехьабарий мутIараш алсамдаьхалгахи. Гуш ма хиллара, хIанз а цу тайпара хьал отта тарлуш да. Иштта деце мичахьара доагIаш да ше котваргхиларах Пиночет бIубеннавелга? Подпольера араваьннача Чили Компарте кулгалхоех цхьанне, Гуаставино Луиса кIийле йоацаш аьннадац «Iалаьмате боккхача тийшача балхаца мара хьаяккха йиш яц Пиночета духьала долча халкъагара референдуме йоаккхаргйола котало».

ЦIенхаштара кхерамаш тIатувс манифестанташта духьала хадданза еш йолча репрессеша. ХIанз а лаьцача воаллаш ва соцпарте кулгалхо Клодомиро Альмейда. Оппозиционерий митингаш яра йолаш я цIенхаштара ограниченеш. Хьахозаш я, хунта члена Хосе Торибио Меринос: нагахьа санна мехка юхацIабахка ловш бола коммунисташ тхона новкъарле е дага бале, уж набахте гIоргба», яхаш аьнначоа тара а йолаш, фашистски гIулакхаш гучадувлийтача военнеша еш йола заявленеш. Цу тIа дIатIатоха деза даьхене цIабоагIача аьрдехьарча партей кулгалхошта а «мехкара бокъонца дола хьал харцдарах» бехке беш болча кхыча мехкашкарча пресса викалашта а Пиночета тIехьабараш гуччахьа агрессивни хьисапе духьала болга а. Шоай хьинар айдаьд тIеххьарча хана, оппозиционерий митингашка дакъа лоацаш бараш автомобилаш тIара автоматаш еттарга дIакхоачаш йола насиле акташ еш йолча ультра-аьттехьарча группировкаша а, Пиночета «АК» алара тIахьехаш болча кампане активисташта кхерам тIатувсаш хиларах-м дувца а эшац.

Цу дерригне уйла яйт Пиночета ший ерригa козыраш истола тIа Iояхка ца хиларах, Ла-Монеда яхача двореце йIаьхача юкъа вахара тIехьарча къовсамера эггара «чIоагIагIа» йола аргументаш тIехьаленна юхасоцаяь хиларах, «Ак» яхачоа тIехьа чIоагIлуш латтача болама фона тIара демократех дола цун дерригa киловзал — духхьал цаI мара доацача цхьан лерхIачунта — халкъа гоама йола режим кIалхаръяккхаргеи фуннагIамоллагIа даь а Iаьдал карара дIа ца хецаргеи—кхачар духьа мел леладер кхы хIама дац дикка уйла яь йола маневр мара. Чиле дерригарча прогрессивни, демократически низаша «Ак» яхачоа тIехьа йола кампани — из Пиночет дIаваккхара тIехьа лоаттабу къовсам боацаш, иштта моцалца а къелца а, репрессешца а нах боабеш хиларца а, мехка машар, демократи, нийсхо хилара тIехьа лоаттабу къовсам а.

Александр КАРМЕН,
АПН соб. корр.



Чиле военно-фашистски режимана керте латта инарал Пиночет мехка президента посте вахийта кандидаталла оттаварах баьча хоамо чIоаггIа эгIазбигаб берригача мехкара нах. Чилийски халкъ цIаккха дицдалийта лаьрхIа дац диктатора Пиночета пхийтта шу совгIа йолча хана мехка террори Iазапи лоаттадар. Ховш да Пиночета доал деш волча шерашка 40 эзар совгIа чилийцаш боабаьлга. Де доацаш вайна дIаваьннав 2,5 эзар совгIа чилиец...

СУРТА ТIА: Сантьяго улицашка.

ТАСС фотохроника.

Дика хьалаш

Ши шу хьалха пачхьалкхен декхараш тIеххоачаш а деш социалистически яхьа юкъе хьинаре дакъа а лоацаш къахьегаш яр «Силуэт» яхача производственни объединене коллектив. Бакъда, хIанз вайна махарра из объединени тIехьбусараштa юкъе нийсъеннай. Таханарча дийнахьа договорни поставкаш яра декхараш 83 процент мара кхоачашдаьдац «Силуэто», миллионашца дагардеш да пачхьалкхен цунга доахка декхараш.

ГIулакхаш цIаьхха телхар 1986 шера. Цу шера производственни прядильно - ткацки объединени дIатехар «Силуэт» яхача объединенех. Цхьаккха тайпара «Силуэт» эшаш гIулакх дацар из.

ДIаяьккхача объединене финансови гIулакхаш иштта дар. 3908 эзар сом ха чакхъяьнна ссудаш, 2175 эзар сом ахча ца тоъаши лечкъадаьи, 394 эзар сом кредиташтa тIакхийтта процент.

Лоацца аьлча, 14 миллион сом гаргга декхар тIадижад «Силуэта».

Цу дерригнех къамаьл деш да тхо «Силуэт» яхача объединене керттерча инженераца Вацуева Айзанаца.

— Фу де, мишта кIалхарадовла лаьрхIа да шо? — хьаттар из Айзанага.

Керттера тхона хIанз эшар — цу декхарех сихагIа кIалхара довлар. ХIара бетта тхоай прибыла счетагIа 200—300 эзар сом кIезигду оаха уж.

Лакхъеш я болхлой говзал а. ЛаьрхIа цу гIулакха вола инженер ва тха объединене. ХIара болхло гайнаганза квалификаци лакхъе езаш ва укхаза. Массехк бетта дийшача экзамен дIалу болхлочо.

— Ховш да, — йоах дIахо Вацуева Айзанас — тха продукци массанешта эшаш а, боккъалдар аьлча, цхьайолча хана «дефицитни» лоархIаш а йолга. Цудухьа, цхьаккха тайпара бокъо яц тха из гоае а во хилийта а, — аьлар объединене керттерча инженеро.

Эггара тIехьдуса гIулакх — планах йоагIа поставкаш вIаштIехьа ца ялар. Цох да дукхагIдола декхараш. Объединене лаьрхIачох кIеззига мукъагI лоре, шин шера уж декхараш кхоачашдергдар.

Тахан цу гIулакха оарцагIваьнна лел объединене генеральни директор М. Х. Дошаклоев. Бакъда, тIехьюса объединени цунах дIахьоарчаяьраш дукха сагота цун балийна.

Шеко яц, «Силуэт» прорывах араярг хиларах. Цунна тешал деш я дукха хана денз цхьана къахьийга, лакха толамаш даьха барткхьоагIо йола коллектив. Цунна ховргдац тIехьъюсаш лела, из коллектив Iема я хьалхалатта.

Бакъда, отрасла кулгалхоша, министерствас, бийдалца Iалашбеча организацеша, «Силуэта» проблемаш кхетайоре, кIезиг-мукъа гIо доре аттагIа хургдар швейникашта.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

Дешархой къахьегам

ДIадахар дешархой сакъердаме хоза ахка, чакхъяьлар экскурсеш, поездкаш, ахкан къахьегама денош. ХIаьта, хIанз массавар дешаш вале а, бакъда Пхьилекъонгий-юртарча № 2 йолча юкъерча школа дешархой 3 гектар йолча кхай тIа де дезаш балхаш дисад, «Назрановский» совхозо хьаденна лаьтта да из.

Аьхки, директора Хамхоев Исраил Мухтаровичас а организатора Боголова Лейла Гирихановнас а кулгал а деш, 105 дешархо хиннав цу кхай тIа, шекара буракашта оасар деш. ХIаьта, шоай ханнахьа оасар а деш, цар доал дика дарах, хьувкъам а дика хиннаб цар. Цу кхай тIара планагIа пачхьалкхен дIаяла езар 25 тонн я, хIаьта дешархоша тIаийца декхар 27 тонн лургья, аьнна да. Бакъда, дешархоша пачхьалкхенга йохка лерхIар 30 тонн я.

ХIанз Пхьилекъонгий-юртарча № 2 йолча юкъерча школа дешархошта хьалхашка латтар эггара бехктокхамегIа йола ха я — совхоза дIаяла еза шоаш хьалхеяь шекара буракаш. Уж цар дIаяларга хьежжа хургда царна луш дола алапи а, хIаьта алапи боккхагIчарна нийса цар дIаянначох лургда. Шоай болхлошта санна терко ю царна совхоза кулгалхоша.

ХIаьта дешархоша шоайла а цу балха тIа боккхагIбараша санна яхь лелаю. Пхьилекъонгий-юртарча № 2 йолча юкъерча школе а ба къахьегаме дика толамаш а доахаш, хьалха латтараш, цар цхьан ахкан даьдац кхашкара балхаш. Нальгиева Хьади, Плиева Лейла, Ведзижев Тимур, Мартазанова Малика — къахьегаме хьохкам телараш, уж санна бараш дукха ба школе. Цар хьагойтар шоаш балха тIера болга, боккъонца бола шоай юрта а школа а патриоташ болга.

Кхай тIа дешархоща дика къахьегаш ба цу школа хьехархой а, къаьстта дика къахьегаш а дешархошта дукха безаш а ба Плиева Фатима Умарбековна, Нальгиева Роза Хасановна, Горчханова Мадина Джабраиловна, Хамхоева Пердовс Исраиловна, Местоева Ирина Мухарбековна, кхыбараш.

— Совхозо чIоагIа новкъостал ду тхона, каст-каста тхо долча воагIаш, тхона фу эш хьожаш хул совхоза парторганизаце секретарь вола Мислауров Увайс, — йоах Лейла Гирихановнас.

Укх деношка шекара буракаш чуийца бовла лаьрхIа ба дешархой. Из цар вIаштIехьдаргда аьнна хет сона. Бакъда, кхай тIара буракаш шоай ханнахьа яхь езача дIаяхьар совхоза кулгалхоех тийша да. ХIаьта шоайх бола тешам совхоза кулгалхоша боабергба, аьнна хетац. Из санна бола дешархой къахьегам школьни реформа керттерчарех цхьа дакъа да.

И. УГУРЧИЕВ.